

GREAT

Ấn phẩm chuyên đề của GREAT: Số 3

Thực hành tốt nhất trong Kinh doanh bao trùm: Ngành Quế

Dự án Thúc đẩy Bình đẳng Giới thông qua Nâng cao Hiệu quả Kinh tế Sản xuất Nông nghiệp và Phát triển Du lịch (GREAT) thuộc Chương trình Aus4Equality là một dự án do Chính phủ Australia hỗ trợ để hướng tới cải thiện vị thế kinh tế - xã hội của phụ nữ ở khu vực Tây Bắc của Việt Nam bằng cách huy động và tăng cường sự tham gia, đóng góp của họ nhằm phát triển thị trường nông nghiệp và du lịch.

GREAT hợp tác với các doanh nghiệp, cơ quan quản lý của Nhà nước, các đơn vị nghiên cứu và tổ chức cộng đồng để mang lại lợi ích lâu dài cho phụ nữ dân tộc thiểu số và gia đình họ ở các cộng đồng nông thôn có nhiều nhóm dân tộc thiểu số trên địa bàn hai tỉnh Sơn La và Lào Cai.

Thực hành tốt nhất trong Kinh doanh bao trùm: Ngành Quế là ấn phẩm thứ 3 trong Chuỗi ấn phẩm chuyên đề của GREAT. Chuỗi ấn phẩm này chia sẻ các bài học mới khi Dự án tìm hiểu về các cơ hội và thách thức liên quan đến nâng quyền kinh tế cho phụ nữ ở Việt Nam.

Ấn phẩm này được xây dựng dựa trên ấn phẩm chuyên đề thứ hai **Thu hẹp khoảng cách giữa Doanh nghiệp và Người sản xuất trong nông nghiệp**.¹ Trong ấn phẩm đó, chúng tôi đã phác thảo cách thức GREAT đang thúc đẩy kết nối giữa các doanh nghiệp và nhà sản xuất quy mô nhỏ (đặc biệt là phụ nữ dân tộc thiểu số) thông qua các mô hình “kinh doanh bao trùm” để mang lại lợi ích cho cả hai bên và giúp củng cố hệ thống thị trường tổng thể.

Theo các bài học mới từ kinh nghiệm của GREAT trong ngành quế, một cách tiếp cận kinh doanh bao trùm thành công cần bao gồm:

- Một mô hình kinh doanh hiệu quả dựa vào nhu cầu thị trường, có tiềm năng mở rộng và gia tăng giá trị, có cơ sở thuyết phục để tập trung vào các nhóm chưa được tiếp cận nguồn lực đầy đủ như các nhà sản xuất là phụ nữ;
- Cam kết của doanh nghiệp về kinh doanh bao trùm, và năng lực giải quyết các vấn đề phát sinh;
- Kết nối doanh nghiệp với, và hỗ trợ cho, các nhóm sản xuất hiệu quả và bao trùm;
- Truyền thông/chia sẻ thông tin và sự minh bạch giữa tất cả các bên để tạo sự tin tưởng lẫn nhau và cam kết chung;
- Có cơ chế khuyến khích rõ ràng cho nhà sản xuất (đặc biệt là phụ nữ) để sản xuất sản phẩm theo các kỹ thuật được khuyến nghị với tư cách là thành viên nhóm sản xuất, và để tuân thủ các điều kiện hợp đồng;
- Cách tiếp cận theo giới: điều chỉnh các hoạt động hỗ trợ để đáp ứng nhu cầu cụ thể của các nhóm hưởng lợi mục tiêu như phụ nữ dân tộc thiểu số - đồng thời thu hút sự tham gia của nam giới;
- Nâng quyền cho các nhóm sản xuất, gồm cả những nhóm do phụ nữ lãnh đạo và/hoặc nhóm có phần lớn thành viên là phụ nữ, và thúc đẩy sự gắn kết và cam kết của nhóm;
- Thu hút sự tham gia của một “bên thứ ba” đáng tin và độc lập trong quá trình đối thoại chính sách, tạo điều kiện phát triển quan hệ giữa doanh nghiệp và nhà sản xuất, đồng thời giúp thúc đẩy các phương pháp tiếp cận và thực hành bao trùm hơn; và
- Nỗ lực xây dựng một môi trường chính sách thuận lợi và tạo điều kiện.

¹ Aus4Equality|GREAT (2021).

Câu chuyện thành công - Đổi đời nhờ sản xuất quế hữu cơ

Trồng quế mang lại tiềm năng đáng kể về thu nhập và việc làm ở huyện Bắc Hà, tỉnh Lào Cai do điều kiện trồng trọt thuận lợi và nhu cầu cao từ thị trường quốc tế.

Phụ nữ dân tộc thiểu số đặc biệt hưởng lợi khi ngành này phát triển. Những nữ nông dân, như những phụ nữ trong hình dưới, đã trồng quế từ nhiều thế hệ, theo các kỹ thuật hầu như không thay đổi trong nhiều năm. Dù cả phụ nữ và nam giới đều tham gia vào ngành quế, nhưng vai trò của họ được phân chia theo giới, theo đó phụ nữ tham gia nhiều hơn vào trồng trọt, canh tác và thu hoạch, và ít tham gia các hoạt động khác như chế biến. Các hoạt động chế biến này thường chủ yếu được coi là công việc của nam giới, và khả năng tiếng Kinh kém hơn của phụ nữ trong một số nhóm dân tộc cũng hạn chế họ tham gia chế biến.

Đặc biệt, **75% - 80%** thu nhập của người dân địa phương đến từ cây quế, còn lại là từ lúa, ngô và sắn.

“Mấy năm trước không kiếm được tiền từ cây quế nên chúng tôi chủ yếu đi làm thêm ngoài thôn, vất vả lắm. Chúng tôi đã không đi làm thêm từ năm ngoái. Giờ chúng tôi tập trung trồng quế. Mình có thể bóc vỏ quế để bán khi cần tiền. Cuộc sống ngày càng dễ chịu hơn. Trước, tôi phải vay tiền của người thân, và không phải lúc nào họ cũng có tiền để giúp. Giờ tôi không còn lo như trước nữa”.

- Phụ nữ dân tộc Dao, huyện Bắc Hà

”

² Ảnh từ Aus4Equality|GREAT (2021).

Trước đây việc bán quế cũng có nhiều khó khăn. Địa hình đồi núi, điều kiện giao thông kém và ít điểm thu mua nên có khi người dân phải đi gần 30 km để đến địa điểm thu mua. Đây là một trở ngại đáng kể đối với một số phụ nữ không thạo đi xe máy. Chất lượng quế không đồng đều, thị trường bấp bênh, nên giá thu mua trên địa bàn lúc đó rất thấp (**18.000-20.000** đồng/kg).³

Phụ nữ, đặc biệt là phụ nữ dân tộc thiểu số, đang tích cực trồng và thu hoạch quế, và hưởng lợi từ các thực hành sản xuất cải tiến và kết nối thị trường. Sau gần ba năm triển khai hoạt động, Dự án đã hình thành một chuỗi giá trị quế bền vững, đáp ứng tiêu chuẩn xuất khẩu của các thị trường cao cấp, gồm Hoa Kỳ, Liên minh châu Âu (EU) và Nhật Bản. Hiện đã có một mạng lưới thu mua gồm các đại lý thu mua được tập huấn ở nhiều thôn/bản, qua đó giúp phụ nữ chủ động hơn trong bán sản phẩm, và giảm chi phí đi lại để bán sản phẩm. Mặc dù một số hoạt động của dự án bị chậm lại do đại dịch COVID-19, thị trường quế hữu cơ không bị ảnh hưởng lớn và thu nhập của nhiều hộ gia đình vẫn tiếp tục tăng. Nhà sản xuất, trong đó một nửa là phụ nữ, giờ đây có thể bán quế họ trồng ra với giá cao hơn và ổn định hơn (lên đến **28.000** đồng/kg). Ngoài ra, những người dân và đại lý thu mua tuân thủ nghiêm ngặt các thực hành canh tác hữu cơ cũng đang nhận được những khoản tiền thưởng đáng kể.

“Năm ngoái, tôi đã bán một lượng lớn quế và thu được khoảng 50 triệu đồng, tiền này chúng tôi dùng để mua đất trồng quế. Năm nay, tôi kiếm được hơn 30 triệu đồng, đã dùng để mua tivi và máy giặt.”

- Phụ nữ dân tộc Tày, huyện Bắc Hà

“Trước khi dự án được triển khai ở thôn chúng tôi, quế không được đánh giá cao trên thị trường như bây giờ. Bây giờ bà con yên tâm sản xuất quế - quế của chúng tôi đã có thương hiệu, và công ty đến thu mua sản phẩm ngay trên đất của chúng tôi nên bà con rất mừng.”

- Ông Triệu A Sơn, Bí thư thôn Bản Lấp, xã Nậm Đét, huyện Bắc Hà, tỉnh Lào Cai

Đến nay, tổng diện tích canh tác quế hữu cơ đã được mở rộng lên gần **3.500** ha và việc xây dựng một nhà máy mới trên địa bàn tỉnh đã tạo ra khoảng **235** việc làm mới về chế biến cho phụ nữ địa phương (và dự kiến sẽ có thêm nhiều việc làm nữa trong tương lai khi một nhà máy nữa được xây dựng). Các hộ và thôn tham gia Dự án có đời sống kinh tế cải thiện rõ rệt, cơ sở hạ tầng địa phương đã được cải thiện như điện, đường, nhiều ngôi nhà được sửa sang và xây mới. Thu nhập của người dân, đặc biệt là phụ nữ, được đảm bảo hơn, qua đó giúp cải thiện tiếp cận tài chính khi mà các gia đình, gồm cả phụ nữ, giờ đây đã tự tin hơn trong vay vốn để tiếp tục mở rộng sản xuất. Ngày càng có nhiều hộ trồng quế mong muốn được tham gia dự án.

³Trích từ Báo cáo giữa kỳ - Nghiên cứu theo dõi của GREAT (Đại học Minnesota 2020).

Đằng sau thành công – Các vấn đề thị trường cần giải quyết

Bối cảnh trước khi triển khai GREAT

Tỉnh Lào Cai là vùng trồng quế lớn thứ hai ở Việt Nam và diện tích sản xuất đang được mở rộng nhanh chóng - trên **40.000** ha quế đã được trồng kể từ năm 2000.⁴

Mặc dù người dân ở xã Nậm Đét, huyện Bắc Hà đã trồng quế từ nhiều đời nay, nhưng trước năm 2014, họ ít đầu tư vào, hoặc, có ít kiến thức về các kỹ thuật trồng và thu hoạch mới, đặc biệt là đối với phụ nữ. Hiểu biết về các thị trường xuất khẩu giá trị cao tiềm năng và các tiêu chuẩn cần tuân thủ đối với các thị trường này lúc đó cũng còn hạn chế, các hoạt động tiếp thị chủ yếu tập trung vào mặt hàng quế có giá trị thấp hơn, có giá và nhu cầu không ổn định.

Người dân phải trả chi phí vận chuyển cao, họ ít tương tác trực tiếp với các thương nhân lớn hoặc các công ty xuất khẩu, và không biết sấy khô vỏ quế theo tiêu chuẩn yêu cầu, dẫn đến sản phẩm kém chất lượng. Những yếu tố này làm giảm đáng kể lợi nhuận của họ. Đặc biệt, các nữ nông dân thiếu tiếp cận thông tin kỹ thuật và thị trường, trong khi các vai trò giới truyền thống khiến họ ít tham gia vào quá trình chế biến và tiếp thị.

Hình 1 minh họa hệ thống thị trường quế trong giai đoạn này. Các liên kết không ổn định và không được thiết lập chính thức, được biểu thị tại các vùng màu xanh nhạt thuộc chuỗi giá trị cốt lõi cùng các quy định và chức năng hỗ trợ cần được tăng cường. Hầu hết quế thành phẩm không được sản xuất theo phương pháp hữu cơ, được bán dưới dạng chưa qua chế biến cho những nhà thu gom, sau đó xuất khẩu sang Trung Quốc và Ấn Độ. Lúc đó cũng không có thương hiệu quế của Lào Cai, mặc dù một lượng lớn quế có nguồn gốc từ Lào Cai.

Hình 1: Ngành quế trước khi triển khai dự án GREAT⁵

⁴ Số liệu chính thức từ Chi cục Kiểm lâm tỉnh Lào Cai, 2021.

⁵ Aus4Equality|GREAT (2021b).

Năm 2017, Công Ty TNHH Hương Gia Vị Sơn Hà đến tỉnh Lào Cai nhằm mở rộng diện tích vùng nguyên liệu cho sản phẩm quế hữu cơ của họ. Sơn Hà đã bắt đầu giới thiệu các kỹ thuật sản xuất hữu cơ trên 200 ha tại xã Nậm Đét, và tìm nguồn cung ứng các sản phẩm quế hữu cơ thông qua các thương lái địa phương.

Việc chuyển sang sản xuất hữu cơ tạo cơ hội nâng cao giá trị gia tăng cho sản phẩm quế. Tuy nhiên, vẫn còn đó một số thách thức và hạn chế cần giải quyết như:⁶

Người dân có ít kiến thức về các tiêu chuẩn chứng nhận hữu cơ;

Phụ nữ gặp khó khăn trong tiếp cận thông tin và tập huấn và tham gia thị trường;

Chưa kiểm soát chất lượng đầy đủ giữa nhà sản xuất và nhà thu gom để đảm bảo đáp ứng các tiêu chuẩn chứng nhận hữu cơ;

Người dân ít tin tưởng vào tiềm năng tạo thu nhập từ cây quế, do họ đã bán sản phẩm chưa được chứng nhận với giá thấp và bấp bênh qua những thương lái nhỏ lẻ;

Thiếu sự phối hợp và chia sẻ thông tin giữa người dân trồng quế; ví dụ, một hộ dân phun thuốc trừ sâu có thể làm nhiễm bẩn khu vực xung quanh; và

Thiếu vắng các cơ sở chế biến tại địa phương.

⁶ Aus4Equality|GREAT (2021b).

Cách tiếp cận của GREAT để củng cố ngành quế

GREAT đã nhận ra các cơ hội lớn có thể tạo ra để nâng quyền kinh tế cho phụ nữ nhờ phát triển ngành quế mạnh hơn trong đó tập trung mở rộng sản xuất hữu cơ. Năm 2018, GREAT bắt đầu hợp tác đầu tư với Công Ty TNHH Hương Gia Vị Sơn Hà và Vinasamex để giải quyết những thách thức đã xác định ở trên.⁷

Các quan hệ đối tác này hướng tới giúp xây dựng Lào Cai thành một vùng sản xuất quế bền vững và có giá trị cao, đáp ứng các tiêu chuẩn chứng nhận hữu cơ, Fairtrade và/hoặc Rainforest Alliance. Cách tiếp cận của GREAT gồm:

A

Vận động và củng cố các tổ chức sản xuất do phụ nữ lãnh đạo để trở thành nhà cung ứng đáng tin cậy cho các doanh nghiệp đối tác chính;

B

Hỗ trợ các công ty đầu tư xây dựng cơ sở chế biến tại Lào Cai và mở rộng nguồn cung ứng sản phẩm hữu cơ, đặc biệt là sản phẩm từ các tổ nhóm sản xuất của phụ nữ, nhằm phát triển phân khúc thị trường cao cấp hơn tại địa phương; và

C

Hỗ trợ cơ chế chỉ đạo và học tập trong ngành quế để tăng cường quản trị kinh tế bao trùm, đảm bảo đáp ứng nhu cầu và mối quan tâm của phụ nữ dân tộc thiểu số và các nhóm yếu thế khác.

Như minh họa trong Hình 2 bên dưới, ngành quế được thúc đẩy phát triển và hiện có nhiều liên kết trực tiếp hơn giữa các chủ thể tham gia thị trường cũng như có một số dịch vụ và chức năng mới (thể hiện trong các ô màu xanh đậm). Nhìn chung, các biện pháp can thiệp của GREAT gồm:

- Giúp thiết lập một vùng nguyên liệu quế hữu cơ bằng cách hỗ trợ các tổ/nhóm nông dân hoặc hợp tác xã mới, trong đó có nhiều tổ/nhóm do phụ nữ lãnh đạo, hình thành và hoạt động. Các đối tác của GREAT đang tập huấn về kỹ thuật canh tác quế hữu cơ và về cách cải thiện năng lực chế biến quế cho các tổ/nhóm này;
- Củng cố liên kết giữa các nhóm nông dân hoặc hợp tác xã này với các nhà cung cấp dịch vụ khuyến nông, bảo vệ rừng, và các dịch vụ vật tư đầu vào;
- Làm việc với công ty Sơn Hà và Vinasamex để phát triển các quan hệ mới và trực tiếp với các nhóm nông dân/ hợp tác xã và nhóm thu gom của phụ nữ;
- Đồng thời kết nối công ty Sơn Hà và Vinasamex với Trung tâm Nghiên cứu Lâm sản ngoài gỗ, các đơn vị chứng nhận và các tổ chức hỗ trợ doanh nghiệp;
- Tham gia cùng các nhà hoạch định chính sách để hỗ trợ thiết lập các nhà máy chế biến tại địa phương theo kế hoạch tại tỉnh Lào Cai; và
- Các nỗ lực chung của GREAT và các đối tác đã giúp thúc đẩy xuất khẩu sản phẩm quế hữu cơ có giá trị cao hơn, đáp ứng các tiêu chuẩn Organic, Fairtrade và Rainforest Alliance sang các thị trường cao cấp gồm Hoa Kỳ, EU và Nhật Bản.

⁷ Tiến độ trong các dự án này và các dự án liên quan được trình bày chi tiết trong các đánh giá giữa kỳ cấp dự án (Viện Nghiên cứu Phát triển Mekong 2021).

Hình 2: Ngành quế sau khi GREAT bắt đầu được triển khai⁸

Công ty TNHH Hương Gia Vị Sơn Hà và Vinasamex đang hợp tác với các nhà sản xuất nữ về kỹ thuật canh tác; xây dựng cơ sở thu mua và sơ chế mới tại Lào Cai, lắp đặt hệ thống sấy và chế biến hiện đại để nâng cao chất lượng; và tham gia vào các dịch vụ cấp chứng nhận. Hai công ty này đang được Tổ chức Phát triển Hà Lan (SNV), Sở Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn tỉnh Lào Cai và Trung tâm Khuyến nông Lào Cai hỗ trợ để thành lập thêm các tổ/nhóm sản xuất có thành viên nữ, để tập huấn cho phụ nữ về sơ chế, chế biến; và để giải quyết các định kiến giới tiêu cực và nâng cao năng lực tự chủ của phụ nữ. SNV cũng chia sẻ các đánh giá về nhu cầu thị trường và xu hướng toàn cầu để hỗ trợ các quá trình lập quy hoạch cấp tỉnh.

Đây là quá trình vẫn đang tiếp tục diễn ra. Việc xây dựng nhà máy chế biến của Vinasamex vừa mới bắt đầu. Cần giải quyết các vấn đề về đất đai trước khi nhà máy chế biến của Sơn Hà có thể được xây dựng. Cũng cần phát triển mạng lưới phân phối nguyên liệu đầu vào hữu cơ. Và việc thay đổi các định kiến giới đòi hỏi phải nỗ lực trong dài hạn.

Tuy nhiên, các cách tiếp cận này đã được chứng minh là thành công, đặc biệt ở cấp cơ sở, nơi mà việc sản xuất quế hữu cơ đã dẫn đến thay đổi trong đời sống của nhà sản xuất, đặc biệt là đời sống của phụ nữ dân tộc thiểu số. Khi tham gia sản xuất quế và các hoạt động dự án, phụ nữ trong địa bàn dự án đã được hưởng lợi đáng kể về cả tăng thu nhập và nâng quyền, như ý kiến chia sẻ bên dưới.

“Tôi đã bắt đầu trồng quế từ vài năm trước đó, nhưng hồi đó không biết trồng. Tôi đã tham gia 7 hoặc 8 lớp tập huấn về trồng quế. Tôi được dạy cách trồng và chăm sóc cây quế. Nếu có cây nào bị sâu bệnh, tôi phải chặt bỏ và đốt cây đó đi để không ảnh hưởng đến những cây khác. Chúng tôi phải đáp ứng tiêu chuẩn quế hữu cơ nên chúng tôi không sử dụng phân bón, không phun thuốc trừ sâu...”

- Phụ nữ dân tộc Tày

”

⁸ Aus4Equality|GREAT (2021b).

Lợi ích của Nâng quyền kinh tế cho phụ nữ⁹

Trong số 2.633 người là phụ nữ, **5.624** người đã hưởng lợi từ dự án tới thời điểm tháng 12 năm 2020, **2.633** người là phụ nữ, trong đó có **2.520** phụ nữ dân tộc thiểu số.

Phụ nữ được tiếp cận thông tin và tập huấn, và nhờ đó thu được kỹ năng và kiến thức quan trọng, như thông tin về trồng và chế biến quế hữu cơ và bảo vệ môi trường. Một công ty đã giới thiệu một ứng dụng điện thoại di động cho phép cập nhật theo thời gian thực về các hoạt động liên quan đến quế và có thể giúp giải quyết nhanh chóng bất kỳ trở ngại nào.

Với việc GREAT đặc biệt tập trung vào người phụ nữ, nhiều phụ nữ hiện đang tham gia các tổ/nhóm trồng trọt, nơi họ có thể trao đổi kinh nghiệm và học hỏi lẫn nhau. Điều này đã góp phần thúc đẩy mạng lưới xã hội về tương trợ, giúp đỡ và học hỏi lẫn nhau của phụ nữ. Ngoài ra, trong các buổi sinh hoạt của các tổ/nhóm này, họ nói tiếng địa phương, cũng như ôn lại, bổ sung và củng cố nội dung đã tập huấn chính thức, và các buổi này đặc biệt hữu ích cho những người không thông thạo tiếng Kinh (tiếng Việt).

Ngoài ra, với việc phụ nữ đang đảm nhận trách nhiệm chính trong trồng và bán quế, họ đã đóng góp nhiều hơn vào thu nhập gia đình và đã tự chủ hơn về kinh tế.

“Ứng dụng này dễ sử dụng vì có nhiều hình ảnh để lựa chọn hơn là chỉ có chữ. Với ứng dụng, tôi chỉ cần cập nhật tình hình cây quế của mình, những gì tôi đã làm được trong ngày và những việc tương tự. Nếu cây bị sâu, chúng tôi có thể chụp ảnh sâu, cập nhật vào sổ nhật ký và nhờ nhân viên kỹ thuật hỗ trợ xử lý sâu. Chúng tôi có thể nhận được sự hướng dẫn từ các chuyên gia một cách nhanh chóng”.

– Phụ nữ dân tộc Dao

“Tôi rất vui khi là thành viên của nhóm trồng quế vì chúng tôi có thể học hỏi và chia sẻ kinh nghiệm trồng quế bằng tiếng Dao. Nếu có thành viên gặp vấn đề khó khăn trong cuộc sống như nuôi dạy con cái, trồng quế, chúng tôi có thể nói với những người khác để xin lời khuyên... Khi COVID-19 ập đến, chúng tôi đã lo lắng sẽ không có ai mua quế. Vì vậy, chúng tôi chủ động kiểm tra giá quế với người mua trong thôn và thị trường [rộng hơn]. Thành viên nhóm thường xuyên cập nhật thông tin về giá quế, đầu ra và người mua.”

– Phụ nữ dân tộc Dao

“Phụ nữ bây giờ đã khác rồi. Trước đây phụ nữ không có cơ hội giao tiếp xã hội nhiều nên không dám quyết định. Bây giờ, phụ nữ ở vùng sâu, vùng xa có nhiều cơ hội giao tiếp xã hội hơn do biết đi xe máy, có thể tham gia một số hoạt động giao lưu như hát Karaoke... và khi đi tập huấn, họ có thể gặp gỡ, học hỏi và chia sẻ với nhiều người. Nên là, phụ nữ đã mở mang đầu óc và kiến thức, ngày càng tự tin hơn.”

– Phụ nữ dân tộc Tày, 57 tuổi

⁹ Trích dẫn trong phần này được lấy từ Báo cáo Giữa kỳ - Nghiên cứu theo dõi của GREAT (Đại học Minnesota 2020)

Đặc biệt, vai trò ra quyết định trong gia đình đã bắt đầu thay đổi:

Ngày càng có nhiều phụ nữ giữ tiền, có tài khoản ngân hàng, và tự quyết định các khoản chi tiêu hàng ngày trong gia đình;

Phụ nữ có quyền kiểm soát nhiều hơn đối với các khoản chi tiêu tùy ý, gồm cả chi cho bản thân họ, ví dụ như dịch vụ làm đẹp; và

Phụ nữ tham gia cùng nam giới trong các quyết định lớn như bán quế, xây nhà và tiếp cận các nguồn đầu vào và vốn vay để mở rộng sản xuất.

Thu nhập tăng là một động lực lớn để các cặp vợ chồng ngày càng chia sẻ khối lượng công việc nhiều hơn trong cả việc nhà và sản xuất. Kết quả là các định kiến xã hội về vai trò của phụ nữ trong và ngoài gia đình cũng đang bắt đầu thay đổi. Dù nhìn chung, phụ nữ vẫn chịu trách nhiệm chính làm việc nhà và chăm sóc con cái, nam giới đã giúp đỡ để tạo điều kiện cho phụ nữ có nhiều thời gian hơn để tham gia sản xuất.

Phụ nữ cũng tham gia nhiều hoạt động xã hội hơn:

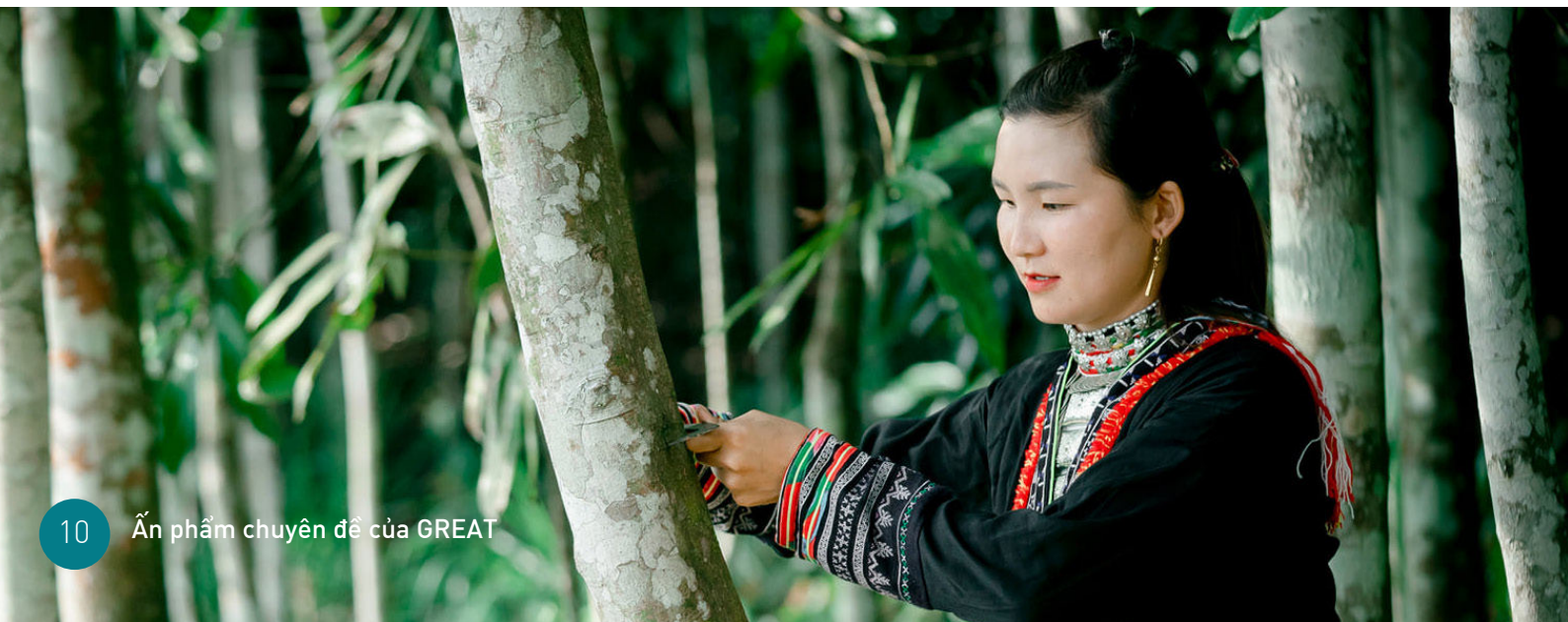
- Phụ nữ ngày càng tham gia tích cực và phát biểu nhiều hơn trong các cuộc họp thôn/bản;
- Ngày càng có nhiều phụ nữ giữ vai trò lãnh đạo trong tổ/nhóm và đại lý thu mua;
- Tăng số phụ nữ sử dụng phương tiện giao thông như xe máy, và thấy thoải mái khi sử dụng các phương tiện này để có thể tiếp cận thị trường;
- Khi tăng thu nhập, phụ nữ có thể dùng tiền đó để mua thêm các thiết bị gia dụng, giúp giảm bớt công việc chân tay và có thêm thời gian rảnh;
- Giảm các rào cản về văn hóa – xã hội trong việc đi lại của phụ nữ, tăng số phụ nữ đi mua sắm, tham gia các hoạt động vui chơi giải trí và tham quan ở Lào Cai; và
- Phụ nữ tham gia nhiều hơn vào các mạng xã hội trực tuyến (Zalo, Facebook, v.v.) và cải thiện khả năng kỹ thuật số.

“

“Tôi dùng mạng xã hội ... Tôi đăng ảnh về quế lên Zalo cho vui. Các chị em cũng có thể cập nhật về giá quế qua mạng trực tuyến.”

- Phụ nữ dân tộc Dao, 26 tuổi

”

Các yếu tố chính làm nên thành công

Tất cả các ngành hàng nông nghiệp mà GREAT hỗ trợ đều được chọn dựa trên tiềm năng phát triển, tính khả thi và mức độ phù hợp của ngành đó với người phụ nữ dân tộc thiểu số, nhưng ngành quế đã được chứng minh là đặc biệt thành công. Một số gợi ý về yếu tố chính dẫn tới thành công đã được rút ra từ các báo cáo và đánh giá chi tiết của tiểu dự án. Các yếu tố khác được rút ra từ Nghiên cứu theo dõi của GREAT, dựa trên các cuộc thảo luận đầu kỳ và giữa kỳ với phụ nữ và nam giới tham gia hoạt động dự án. Những yếu tố này có thể được mô tả chung là "Cái gì" và "Bằng cách nào".

“Cái gì”: Đặc điểm sản phẩm; hỗ trợ đã tiến hành¹²

Ngành quế có điều kiện thuận lợi để phát triển hơn nữa: sự tham gia hiện tại của các doanh nghiệp và hợp tác xã nông nghiệp có cam kết mạnh, môi trường chính sách hỗ trợ, và các chứng chỉ được công nhận trên thị trường. Thời tiết và thổ nhưỡng ở những vùng được chọn rất thuận lợi để sản xuất quế, và ngành quế không gặp các vấn đề rào cản, hạn chế về diện tích đất canh tác và quy mô trang trại như một số ngành hàng nông nghiệp khác.

Người dân, gồm cả phụ nữ, đã quen với cây quế và có 'tư duy kinh doanh' vì quế hoàn toàn được trồng chỉ để bán. Việc này khác với trường hợp các loại hoa màu mới như rau, khi nhiều nông dân thiếu kỹ năng và thiếu tự tin. Đối với các loại cây trồng như lúa, vốn chủ yếu trồng để lấy lương thực, việc áp dụng các phương pháp kinh doanh và kỹ thuật sản xuất hiện đại có thể sẽ khó khăn hơn.

Phụ nữ dân tộc thiểu số nhiều khả năng sẽ được hưởng lợi vì họ vốn đã tích cực tham gia trồng và thu hoạch quế. Chăm sóc cây quế có ưu điểm là không tốn quá nhiều thời gian hoặc công sức, do đó họ vẫn còn nhiều thời gian để làm các công việc tạo thu nhập khác hoặc việc nhà - điều này trái ngược với trường hợp sản xuất một số sản phẩm khác vốn đang hạn chế sự tham gia của phụ nữ.

Động lực tài chính để khuyến khích tham gia các hoạt động dự án ngành quế rất mạnh. Với nhu cầu thị trường vẫn tăng và ổn định - ngay cả trong bối cảnh đại dịch COVID-19 đang ảnh hưởng nghiêm trọng đến nhiều mặt hàng khác - giá quế vẫn duy trì ở mức cao. Công ty Sơn Hà cũng có chế độ thưởng nhỏ đối với những nhà sản xuất tuân thủ yêu cầu canh tác hữu cơ. Tính đến đầu năm 2021, Công ty đã chi trả 550 triệu đồng tiền thưởng cho các thành viên của chuỗi cung ứng quế hữu cơ tại xã Nậm Đét, trong đó 400 triệu đồng trả thưởng cho người trồng quế và 150 triệu đồng trả cho các đại lý thu mua.

“Tiền thưởng là lợi ích hữu hình mà phụ nữ nhận được, vì vậy nó khuyến khích họ cam kết tuân thủ và tham gia dự án.”

– Đại diện nhóm trồng quế

”

¹⁰ Viện Nghiên cứu Phát triển Mekong (2021); Aus4Equality|GREAT (2021c).

¹¹ Đại học Minnesota 2020.

¹² Trích dẫn trong phần này được lấy lần lượt từ Viện Nghiên cứu Phát triển Mekong (2021) và Aus4Equality|GREAT (2021d).

Người dân được hỗ trợ phù hợp theo nhu cầu và khả năng của họ, và đặc biệt phù hợp với nhu cầu và thực tế hàng ngày của nữ nông dân. Ví dụ: Công ty Sơn Hà trước tiên đã tiến hành khảo sát và đánh giá nhu cầu. Sơn Hà và Vinasamex đều tiến hành tập huấn về yêu cầu sản xuất hữu cơ gồm: mật độ trồng, chăm sóc cây trồng, thu hoạch, thực hành bảo quản và vận chuyển. **Việc kết hợp giữa tập huấn có tính đến yếu tố giới và bao trùm, học hỏi lẫn nhau, và kinh nghiệm thực tế đã cung cấp đủ kiến thức để phụ nữ tham gia sản xuất hữu cơ.** Người trồng quế giờ đây quan tâm tới những rủi ro đối với sức khỏe con người và môi trường do thuốc trừ sâu và các sản phẩm hóa học khác gây ra, và đã ngừng sử dụng hóa chất trong khu vực canh tác của họ.

Ngoài ra, Sơn Hà đã xây dựng một mạng lưới thu mua để mua quế chất lượng tốt. Đến nay, Sơn Hà đã có 37 đại lý thu mua lớn nhỏ ở các thôn/bản. Tất cả các đại lý thu mua của công ty đều được tập huấn về phương pháp thu mua, tiêu chuẩn hữu cơ, và phân loại sản phẩm theo tiêu chuẩn.

“Bằng cách nào”: Xây dựng cam kết và lòng tin

Các can thiệp của GREAT trong ngành quế đã tận dụng được **năng lực, sự cam kết mạnh mẽ và tôn trọng lẫn nhau** của tất cả các bên liên quan. Nhóm dự án, các đối tác dự án và chính quyền thôn, xã cũng phối hợp chặt chẽ. Các đối tác doanh nghiệp của GREAT đều có quy mô tương đối lớn, đã hoạt động hiệu quả tại địa phương, và họ thể hiện cam kết tiếp tục mở rộng địa bàn sản xuất, thu mua đầu ra của người dân, và đạt được chứng nhận hữu cơ.

“Chúng tôi rất yên tâm khi bán sản phẩm của mình cho Công ty Sơn Hà. Sau khi bàn giao sản phẩm, chúng tôi được thanh toán ngay. Không bị thanh toán chậm.”

– Đại lý thu mua

Truyền thông/chia sẻ thông tin và sự minh bạch có vai trò tối quan trọng để xây dựng lòng tin và tránh hiểu lầm. Sự minh bạch và thực hành kinh doanh có trách nhiệm ở tất cả các khâu trong chuỗi cung ứng – gồm cả việc chú ý đến quyền con người và bình đẳng giới – cũng là những yêu cầu chính trong các tiêu chuẩn Chứng nhận Hữu cơ, Rainforest Alliance và Fairtrade. Nghiên cứu theo dõi giữa kỳ của GREAT đã xác định rằng người dân đáp ứng tốt hơn các yêu cầu của doanh nghiệp khi họ được cung cấp thông tin đầy đủ hơn. Đối tác SNV của dự án – với tư cách là một bên thứ ba độc lập – là nguồn cung cấp thông tin quý giá cho người dân về chứng nhận hữu cơ, và rộng hơn, tổ chức đã tạo ra một diễn đàn đối thoại.

“Một trong những bài học kinh nghiệm quan trọng nhất là truyền đạt rõ với người hưởng lợi và thông báo rõ cho họ về những lợi ích cũng như trách nhiệm khi tham gia dự án.

Chỉ khi họ hiểu được tầm nhìn dài hạn của công ty [Sơn Hà] về kinh doanh bền vững và thấy được giá trị tương lai của sản phẩm quế, thì các hộ mới có thể giữ cam kết với công ty, thậm chí cả sau khi dự án kết thúc. Nếu không, [họ có thể] cho rằng tất cả những gì họ có thể nhận được từ dự án là phụ cấp tham gia trị giá 75.000 đồng.”

– Đánh giá giữa kỳ cấp dự án (Viện Nghiên cứu Phát triển Mekong 2021, tr. 80)

Quy trình sản xuất và bán sản phẩm quế hữu cơ minh bạch đã giúp tạo dựng niềm tin và cam kết vững chắc giữa các công ty (và đại lý thu mua), chính quyền địa phương, và phụ nữ và nam giới tham gia sản xuất quế. Hợp đồng rõ ràng giữa công ty và nhà sản xuất giúp đảm bảo sự tham gia và đầu tư, và giúp ổn định kinh tế. Các cơ chế khuyến khích hoặc trao thưởng, và việc cấp chứng nhận cho các sản phẩm quế hữu cơ đã được áp dụng nhất quán.

“Nhà tôi đã 4 lần nhận thưởng với số tiền hơn 7 triệu đồng. Bây giờ các thành viên trong nhóm rất cẩn thận và chúng tôi tuân thủ nguyên tắc sản xuất quế mà không cần cán bộ thực địa Sơn Hà giám sát hay nhắc nhở. Giờ chúng tôi giám sát lẫn nhau vì biết rằng nếu không tuân thủ nguyên tắc sản xuất hữu cơ, thì chúng tôi sẽ không được thưởng, và quế của chúng tôi sẽ không được chứng nhận, đồng nghĩa với việc không thể bán được, hoặc chỉ có thể bán với giá rẻ.”

– Thành viên nhóm quế, xã Nậm Đét
(trích từ báo cáo của Đại học Minnesota, 2020)

Các nhóm sản xuất là một phần không thể thiếu trong sản xuất quế hữu cơ ở Lào Cai. Việc cấp chứng nhận Rainforest Alliance cho nông dân quy mô nhỏ được quản lý theo nhóm, và mỗi đối tác của GREAT đã và đang hỗ trợ thành lập và củng cố các nhóm. Để hỗ trợ công ty đáp ứng các tiêu chuẩn bình đẳng giới theo chứng nhận này, SNV tiến hành các khóa tập huấn và các chiến dịch nâng cao nhận thức cộng đồng về bình đẳng giới. Sự kết hợp giữa doanh nghiệp và các tổ chức phi chính phủ để hỗ trợ cho các nhóm sản xuất quế đã được chứng minh là rất hiệu quả.

Đặc điểm chính của các nhóm sản xuất của Sơn Hà là **tự giám sát việc tuân thủ** tiêu chuẩn hữu cơ, ngoài ra, nhân viên công ty hoặc cán bộ địa phương sẽ kiểm tra ngẫu nhiên tại chỗ. Chỉ cần một hộ bị phát hiện là không tuân thủ tiêu chuẩn, thì cả nhóm sẽ không nhận được chứng nhận hữu cơ. Cơ chế này tạo ra một động lực rất lớn để thành viên nhóm sản xuất giám sát lẫn nhau trong thực hành canh tác, và nhắc nhở nhau không sử dụng hóa chất như thuốc trừ sâu hoặc thuốc diệt cỏ. Cơ chế tự giám sát này rất hiệu quả và giúp đảm bảo rằng toàn vùng đều đáp ứng tiêu chuẩn hữu cơ, và tất cả nông dân đều có thể được hưởng lợi khi giá bán quế tăng do đáp ứng các tiêu chuẩn này. Cách tiếp cận này cũng rất hiệu quả trong việc thúc đẩy trách nhiệm giải trình và tính minh bạch, trao quyền cho các thành viên nhóm, và thúc đẩy sự gắn kết và cam kết của nhóm.

Cách tiếp cận theo lăng kính giới

Như đã trình bày ở trên, tất cả các hoạt động về ngành quế trong Dự án đều tập trung vào **nâng quyền cho phụ nữ dân tộc thiểu số**. Phụ nữ đảm nhận vai trò đi đầu trong sản xuất quế hữu cơ, và đã được hưởng lợi từ các dự án khi họ tiếp cận được nhiều cơ hội kinh tế hơn, và tự chủ hơn trong các hoạt động kinh tế và xã hội. Sự tham gia và lãnh đạo mạnh mẽ của phụ nữ trong các nhóm sản xuất cũng mang lại thêm những lợi ích khác như thúc đẩy kết nối xã hội và mạng lưới tương trợ và hỗ trợ lẫn nhau – các kết nối và mạng lưới này có vai trò rất quan trọng đối với phúc lợi tổng thể.

Các hoạt động của dự án đã được điều chỉnh cẩn trọng để đáp ứng nhu cầu của các đối tượng hưởng lợi mục tiêu ở cấp hộ gia đình, cộng đồng, doanh nghiệp và cấp độ chính sách. Đồng thời, với việc ghi nhận vai trò cơ bản của việc thay đổi quyền lực trong gia đình đối với Nâng quyền kinh tế cho phụ nữ và bình đẳng giới trong cộng đồng dân tộc thiểu số, GREAT cũng đã đảm bảo sự tham gia tích cực của các thành viên khác trong gia đình, đặc biệt là nam giới. Cách tiếp cận có tính đến yếu tố giới, bao trùm, và tiên phong này đã giúp tạo ra những tác động đáng kể về khả năng tiếp cận, tạo ra lợi ích và nâng quyền cho phụ nữ dân tộc thiểu số.

Kết luận: Thực hành tốt về Kinh doanh bao trùm

Ấn phẩm này đã xác định một số yếu tố giúp can thiệp của GREAT trong ngành quế đạt được kết quả tốt về nâng quyền cho phụ nữ - đặc biệt là phụ nữ dân tộc thiểu số - ở tỉnh Lào Cai. Một số yếu tố này liên quan đến tính chất của chính sản phẩm và thị trường của sản phẩm đó (“Cái gì”). Các yếu tố khác liên quan đến cách thức các đối tác của GREAT tương tác với phụ nữ dân tộc thiểu số và những nhà sản xuất, người hưởng lợi mục tiêu khác, thông qua các mô hình kinh doanh bao trùm (“Bằng cách nào”).

Dựa vào kinh nghiệm của GREAT trong hỗ trợ ngành quế ở tỉnh Lào Cai, một phương pháp tiếp cận kinh doanh bao trùm thành công cần những yếu tố sau:

- Một mô hình kinh doanh hiệu quả dựa vào triển vọng duy trì (hoặc tốt hơn là gia tăng) nhu cầu thị trường, và tiềm năng mở rộng nguồn cung hiện có về sản phẩm chất lượng cao, và gia tăng giá trị nhờ chế biến;
 - Gồm cả việc truyền đạt rõ ràng với tất cả các bên về cơ sở và lợi ích của việc tham gia và hỗ trợ các nhóm trước đây chưa được tiếp cận nguồn lực đầy đủ, ví dụ: những nhà sản xuất là phụ nữ dân tộc thiểu số.
- Cam kết của doanh nghiệp về kinh doanh bao trùm, và năng lực giải quyết các vấn đề phát sinh;
- Kết nối doanh nghiệp với, và hỗ trợ cho, các nhóm sản xuất hiệu quả và bao trùm để tạo “cầu nối” giữa doanh nghiệp và người nông dân;
 - Các nhóm này nhiều khả năng sẽ cần nâng cao cả năng lực quản lý và năng lực kỹ thuật
- Truyền thông/chia sẻ thông tin và sự minh bạch giữa tất cả các bên để tạo sự tin tưởng lẫn nhau và cam kết chung, cả trong quan hệ hợp đồng chính thức và bối cảnh rộng hơn;
- Có cơ chế khuyến khích rõ ràng cho nhà sản xuất để (đặc biệt là nữ nông dân)
 - trồng sản phẩm
 - áp dụng kỹ thuật được khuyến nghị trong canh tác, thu hoạch và bảo quản
 - phối hợp như một thành viên trong nhóm sản xuất; và
 - tuân thủ các điều kiện hợp đồng;
- Điều chỉnh các hoạt động hỗ trợ để đáp ứng nhu cầu cụ thể của các nhóm hưởng lợi mục tiêu như phụ nữ dân tộc thiểu số - đồng thời thu hút sự tham gia của nam giới;
- Trao quyền cho các nhóm sản xuất, gồm cả những nhóm do phụ nữ lãnh đạo và/hoặc nhóm có phần lớn thành viên là phụ nữ, và thúc đẩy sự gắn kết và cam kết của nhóm, ví dụ: thông qua việc giám sát lẫn nhau về áp dụng tiêu chuẩn sản xuất hữu cơ;
- Thu hút sự tham gia của một “bên thứ ba” đáng tin và độc lập, ví dụ một tổ chức phi chính phủ, trong quá trình đối thoại chính sách, tạo điều kiện phát triển quan hệ giữa doanh nghiệp - nhà sản xuất, đồng thời giúp thúc đẩy các phương pháp tiếp cận và thực hành bao trùm hơn; và
- Nỗ lực xây dựng một môi trường chính sách thuận lợi và tạo điều kiện, gồm cả ở cấp tỉnh và cấp thấp hơn.

Đặng Thị Diễm làm việc trên rừng quế.

Tài liệu tham khảo

Aus4Equality/GREAT (2020), Tổng quan Ngành quế (<https://equality.aus4vietnam.org/wp-content/uploads/2020/08/Cinnamon-sector-overview-VN.pdf>)

Aus4Equality/GREAT (2021a), “Thu hẹp khoảng cách giữa Doanh nghiệp và Người sản xuất trong nông nghiệp.” Chuỗi ấn phẩm chuyên đề GREAT: Số 2, tháng 3 <https://equality.aus4vietnam.org/wp-content/uploads/2021/04/VN-2nd-Knowledge-product-1.pdf>

Aus4Equality/GREAT (2021b), Chuẩn bị cho nghiên cứu Phát triển hệ thống thị trường (Slide không công bố, tháng 2).

Aus4Equality/GREAT (2021c), Bảng số liệu không công bố từ Hệ thống Thông tin Quản lý (MIS).

Aus4Equality/GREAT (2021d), “Sản xuất quế hữu cơ thay đổi cuộc đời” bản thảo chưa công bố.

Aus4Equality/GREAT (2021e), “Ứng dụng di động giúp nông dân canh tác quế hữu cơ dễ dàng hơn” <https://equality.aus4vietnam.org/vi/ung-dung-di-dong-giup-nong-dan-canh-tac-que-huu-co-de-dang-hon>

Viện Nghiên cứu Phát triển Mekong (2021), “Báo cáo giữa kỳ: Đánh giá giữa kỳ cấp dự án”. MDRI, Hà Nội, tháng 2/2021.

Đại học Minnesota (2020), “Nghiên cứu theo dõi định tính về Nâng quyền kinh tế của phụ nữ: Báo cáo giữa kỳ” (Nghiên cứu theo dõi dự án Dự án Thúc đẩy Bình đẳng Giới thông qua Nâng cao Hiệu quả Kinh tế Sản xuất Nông nghiệp và Phát triển Du lịch - GREAT) - tháng 12.

Viên, C. và Hoàng, N. (2021), Nghiên cứu Thị trường - Báo cáo ngành Quế, Adamant Việt Nam (bản thảo, tháng 6/2021).